

AVRUPA-ASYA DİYALOĞU VE TÜRKİYE

Avrupa-Asya Zirvesi (ASEM), iki kıta arasında diyalog ve somut işbirliğinin geliştirilmesi için etkili bir platform. Ekonomik, siyasi ve kültürel açılardan her iki kıtanın da parçası olan Türkiye'nin bu oluşumda yer almaması büyük bir eksiklik.

Altay ATLI

Geçtiğimiz ayın ilk günlerinde Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi, Avrupa ve Asya ülkeleri dışişleri bakanlarını bir araya getiren bir toplantıya ev sahipliği yaptı. Avrupa-Asya Zirvesi (ASEM) bünyesinde gerçekleştirilen toplantıda bakanlar, başta sürdürülebilir kalkınma olmak üzere ekonomiye dair konularda görüş alışverişinde bulundular; iki kıtanın karşı karşıya bulunduğu güvenlik meselelerini değerlendirdiler ve yeşil enerji, küresel barış ve refah, insan hakları, eğitim ve şehirleşme gibi somut işbirliği alanlarına yönelik yol haritalarını belirlediler. Önümüzdeki yıl İtalya'nın Milano kentinde devlet başkanları düzeyinde yapılacak olan ASEM zirvesi öncesinde düzenlenmesi bakımından bu toplantı, önemli bir hazırlık çalışması niteliğindedir.

İki kıta arasında siyasi diyalog, ekonomi ve güvenlik ilişkileri ile ortak eğitim ve kültür projelerinin geliştirilmesini amaçlayan bir platform olan ASEM, kurulduğu 1996 tarihinden beri önemli bir işlev görüyor. ABD'nin dâhil olmadığı bir yapı içerisinde küresel düzenin diğer iki güç odağını bir araya getiren

bu platform sayesinde tarafların birbirlerini daha iyi anlamaları, fikir alışverişini bulunmaları ve çok boyutlu işbirliği projeleri geliştirmeleri sağlanıyor. ASEM, tam anlamıyla bir uluslararası örgüt değil, hatta bir sekretaryası bile yok. Ayrıca toplantılarında alınan kararlar da bağlayıcı bir özellik taşıyor. Ne var ki bu durum ASEM'in etkisinin zayıf kalmasına değil; aksine, daha verimli bir diyalog ortamı oluşturmaya yol açıyor. Zira ülke liderleri siyasi sonuçlar dayatan kararlar almak yerine sadece konuşmak ve tartışmak için masaya oturdukları zaman ortaya daha verimli, daha şeffaf, daha esnek ve daha sonuç odaklı bir iletişim çıkıyor. Çoğu çatışma ve anlaşmazlığın birbirini iyi tanınamaktan, diyalog kuramamaktan kaynaklandığı bir dünyada ASEM, taraflar arasında işbirliği kültürü ve empatinin gelişmesini sağlıyor; bu sayede sadece Avrupa ve Asya ülkeleri için değil, bir bütün olarak küresel yönetim için de hayati öneme sahip bir katkı sunuyor.

Avrupa-Asya diyalogunda Türkiye yok

On yedi yıl önce 26 üye ülkeyle işe başlayan ASEM'in şu anda 51 üyesi var. 49 Asya ve Avrupa ülkesinin yanı sıra Güneydoğu Asya Ülkeleri Örgütü (ASEAN) sekretaryası ve Avrupa Komisyonu da ASEM'in üyeleri arasında. Türkiye ise henüz bu üyeler arasında yer almıyor. Topraklarının bir kısmı Avrupa'da, bir kısmı Asya'da olan ve gerek ekonomik gerek siyasi gerekse de kültürel açıdan her iki kıtanın bir parçası olan Türkiye'nin kıtalar arası diyalogu güçlendirmeyi amaçlayan bu oluşumda yer almaması şüphesiz ki hem Türkiye hem de ASEM açısından büyük bir eksiklik.

Bu durum yakın geçmişe kadar ASEM'in kurumsal yapısı ile açıklanabiliyordu. 2010'daki Brüksel zirvesine kadar ASEM üyelerini sadece Avrupa Birliği'ne (AB) dâhil ülkeler ile birlikte "Asya grubu" oluşturuyordu. Brüksel zirvesiyle birlikte bu ekibe üç ülke daha katıldı: Avustralya, Yeni Zelanda ve Rusya. Bu ülkeler, ASEM'e Asya kontenjanından dâhil olurken 2012'de Laos'un başkenti Vientiane'de yapılan zirvede AB üyesi olmayan Norveç ve İsviçre'nin ASEM'e katılmasıyla platform Avrupa tarafındaki üyeliğin kapılarını AB dışındaki ülkelere de açmış oldu. Dolayısıyla, hâlihazırda Türkiye'nin bu oluşuma katılmaması için hiçbir sebep yok.

AB'nin dışişleri bakanlığı sayılan Dış Eylem Servisi'nin ASEM'den sorumlu üst düzey yetkilileri, Türkiye'nin ASEM'e üyelik konusunda istekli olduğunu, ancak şu aşamada en önemli konunun Türkiye'nin bu oluşuma hangi taraftan; bir Avrupa ülkesi mi, yoksa bir Asya ülkesi olarak mı başvuracağına karar vermesi olduğunu belirtiyor. Üyelik başvurusu sürecinde aday ülkenin öncelikle hangi kıtadan başvuracağını belirlemesi, sonrasında ise hangi kıtadan başvuruyorsa o kıta ülkelerinin desteğini alması ve son olarak da diğer kıta ülkelerinden onay alması gerekiyor.

Avrupa mı? Asya mı?

İlk bakışta, AB üyeliğine aday Türkiye'nin ASEM'e Avrupa'dan başvurmamasının en makul tercih olacağı düşünülebilir. Ancak ASEM'in yapısı ve dengeleri Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu karar verme sürecini karmaşık hâle getiriyor. Avrupa tarafı, ASEM konusunda oldukça tutucu bir bakış açısına sahip; bu oluşumu sadece AB'nin ve AB üyesi ülkelerin Asya ile iletişimi için bir platform olarak görüyor; AB haricindeki Avrupa ülkelerinin katılımına ise sıcak bakmıyor. Nitekim Norveç ve İsviçre'nin üyelikleri ancak Asya ülkelerinin baskısı ve yoğun desteği ile mümkün olabildi. Bu durumda Türkiye'nin Avrupa tarafından başvurmaması hâlinde, bu başvurunun Avrupa tarafından kabul görüp görmeyeceği şüpheli.

Buna karşılık, Asya tarafından başvurmak daha iyi bir seçenek gibi görülebilir. Asya ülkelerinden Türkiye'nin üyeliğine daha yüksek bir destek gelmesi muhtemel olduğu gibi, Asya ülkesi olarak başvuracak bir Türkiye'ye karşı Avrupa'nın da onay vermek konusunda daha rahat davranacağı düşünülebilir. Ancak her ne kadar ASEM siyasi bağlayıcılığı bulunmayan bir oluşumsa da bu şekilde bir başvuru, Türkiye'nin AB süreci ile ilgili olarak güçlü bir mesaj verilmesi anlamına gelecek; hatta "Türkiye'nin Avrupa sürecinden tam anlamıyla vazgeçtiği ve kendisini Asya ülkeleri arasında konumladığı" şeklinde yorumlanabilecektir. Dolayısıyla, ASEM'e üyelik başvurusu Türkiye açısından oldukça önemli ve farklı sonuçlar doğurabilecek bir karar alınmasını gerektiriyor.

Her ne kadar başvuru için Türkiye'nin Asya ve Avrupa arasında bir seçim yapması gerekiyorsa da ASEM'e

ASEM'e üyelik başvurusu Türkiye açısından oldukça önemli ve farklı sonuçlar doğurabilecek bir karar alınmasını gerektiriyor.

Üyelik Türkiye için önemli bir açılım sağlayacak ve bu iki kıta arasındaki konumunu, "köprü" retoriğinin ötesine taşıyarak kurumsal bir çerçeve içerisinde somutlaştırmasını ve kıtalar arası diyalogda önemli bir aktör, hatta diyalogu kolaylaştırıcı bir unsur olmasını mümkün kılacaktır. Avrupa ve Asya'nın küreselleşme içerisinde giderek birbirine daha bağımlı ve bağlantılı hâle geldiği bir dönemde, bu bağlantıların merkezinde yer alan Türkiye için ASEM, etkili olunabilecek bir ortam sunuyor. Batı ile Doğu, Avrupa ile Asya, Brüksel ile Şangay arasında bir tercih yapmak mecburiyetinde olmayan, her iki tarafla da etkileşim ve işbirliğine açık olan ve mevcut dinamik dış politika anlayışı da bunu gerektiren Türkiye için ASEM üyeliği sadece bir fırsat değil, "olmazsa olmaz" bir gereksinim.

Yeni Delhi'deki zirvenin bildirisinde "ASEM'in önemli bir dönemece geldiği" ve "son 17 yıl içerisinde siyasi diyalogun kazandığı derinlik ve olgunluğun artık kıtalar arasında daha güçlü köprüler kurulmasını sağlaması gerektiği" belirtildi. Bu bağlamda ASEM açısından da Türkiye'yi bir üye olarak bünyesine katmak, belirtilen hedef doğrultusunda önemli bir avantaj sağlayacaktır. ■